

Ο Μάρτιν Χάιντεγκερ ποζάρει περήφανα το 1934 στο Φράιμπουργκ με τα διακριτικά του ναζιστικού κόμματος.

Το ανορθολογικό σάλτο μορτάλε των αρνητών της πανδημίας και γιατί δεν πρέπει να το ανεχτούμε

Αντίθεση

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι στα πλαίσια του αντιεμβολιαστικού κινήματος υπάρχει μια μερίδα της άκρας αριστεράς και του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου, η οποία στην καλύτερη περίπτωση ανέχεται και συνυπάρχει και στη χειρότερη συνεργάζεται ανοιχτά με συγκεκριμένες ομάδες και پرسόνες που προέρχονται από όλο το εύρος της ακροδεξιάς.

Από τη δική μας πλευρά, θα προσπαθήσουμε κατ' αρχάς να εντοπίσουμε το υπόβαθρο που κατέστησε εφικτή αυτή τη συνάντηση και τη συνεργασία και, στη συνέχεια, θα πούμε γιατί θεωρούμε ότι κάτι τέτοιο δεν πρέπει σε καμία περίπτωση και σε κανέναν βαθμό να συνεχίσει να γίνεται ανεκτό.

Το υπόβαθρο της συνάντησης και της συνεργασίας με την ακροδεξιά μέσα στο ρεύμα της άρνησης της πανδημίας

Το πεδίο της συνάντησης ήταν το κίνημα ενάντια στα εμβόλια αλλά και γενικότερα ενάντια στη λήψη οποιουδήποτε μέσου προστασίας απέναντι στην πανδημία, που έφτανε ακόμα και στην εναντίωση στη χρήση μάσκας. Παρόλο που οι διαφορετικές τάσεις αυτού του αντιδραστικού κινήματος προφανώς δεν ταυτίζονται, υπάρχει ένα νήμα που τις συνέχει. Αυτό δεν είναι η αντίσταση στην κυβερνητική πολιτική και τον αυταρχισμό της, όπως πασχίζουν να το παρουσιάσουν όσοι από τους αρνητές προέρχονται από την αριστερά και τον α/α

χώρο. Αντιθέτως, αυτό που τους συνέχει είναι η άρνηση της πανδημίας και της επικινδυνότητας του ιού, η επίκληση μιας ψευδεπίγραφης ελευθερίας του διαχωρισμένου ατόμου απέναντι στη συλλογική, προλεταριακή ανάγκη λήψης στοιχειωδών μέτρων προστασίας και η αντίληψη ότι η πανδημία αποτελεί απλώς το πρόσχημα για την επιβολή μιας δυστοπίας από τις «ελίτ», όπως κι αν ονομάζονται αυτές (Big Pharma και Big Tech, «θιασώτες της νέας τάξης πραγμάτων», «εβραιομασόνιοι» κ.ο.κ.).

Ως προς τη θεωρητική βάση, διαφαίνεται ένα κοινό υπόστρωμα ατομικιστικού ανορθολογισμού, ακροδεξιάς ή μεταμοντέρνας απόχρωσης. Στην παρούσα εισήγηση θα εστιάσουμε κυρίως σε αυτή τη θεωρητική βάση.

Η εθνικιστική ακροδεξιά, τόσο στη θρησκόληπτη όσο και στη μη θρησκόληπτη εκδοχή της, υποτιμά ούτως ή άλλως τον ορθό λόγο καθώς αντιπαραθέτει σε αυτόν την άμεση εποπτεία και πρόσβαση στην ουσία των πραγμάτων, είτε πρόκειται στην περίπτωση των θρησκόληπτων για την «επαφή με τον θεό», τη «θεία φώτιση» κ.λπ., είτε πρόκειται στην περίπτωση των μη θρησκόληπτων για τη βιταλιστική έννοια του πνεύματος του λαού, ως δύναμης που εκπορεύεται από τις βαθιές πηγές της γης και του αίματος, στην πιο φιλοσοφικά εκλεπτυσμένη εκδοχή της. Στην ακροδεξιά, χαϊντεγκεριανή αργκό της αυθεντικότητας αίμα, φυλή και ψυχή τίθενται υπεράνω κάθε ορθολογικής δικαίωσης.

Η ακροδεξιά κριτική στη νεωτερικότητα και τον Διαφωτισμό αποτελεί μια απόπειρα αντιδραστικής διεξόδου από τις αντιφάσεις και την κρίση του καπιταλισμού: στην πραγματικότητα, στρέφεται ενάντια μόνο στη λεγόμενη «παρασιτική» και «μη παραγωγική» πλευρά του καπιταλισμού: τις τράπεζες, το χρηματιστήριο, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, καθώς και σε ό,τι θεωρείται επιζήμιο για την εθνική κοινότητα και την καθαρότητα του έθνους και του σώματος: τα εμβόλια, τους μετανάστες ή τη λεγόμενη τέταρτη «βιομηχανική επανάσταση» που υποτίθεται θα φέρει την απώλεια της εθνικής κυριαρχίας και θα καταστρέψει την εγχώρια παραγωγή προς όφελος των πολυεθνικών, της «παγκοσμιοποίησης» και της «παγκόσμιας τάξης πραγμάτων». Σαφέστατα, δεν έχουν κανένα πρόβλημα ούτε με το κράτος, ως ενσάρκωση της εθνικής κοινότητας, ούτε με την καπιταλιστική παραγωγή, την επιστήμη και την τεχνολογία **γενικά**, αρκεί να είναι υπό εθνικό έλεγχο και εθνικά επωφελής – εξ ου και το γεγονός ότι οι βασικοί εκπρόσωποι του ακροδεξιού ρεύματος της άρνησης είναι επιστήμονες, ο Bhakdi στη Γερμανία, ο Κούβελας, ο Βόβολης και ο Φαρσαλινός στα καθ' ημάς.

Όσον αφορά την αριστερή/αντιεξουσιαστική τάση της άρνησης της πανδημίας, μια επιφανειακή και μόνο εξέταση μπορεί να αναδείξει τις κοινές θεωρητικές καταβολές με την ακροδεξιά. Καταρχάς, και οι δύο μοιράζονται μια συνωμοσιολογική αντίληψη για την παγκόσμια ιστορία. Η μεν ακροδεξιά στη βάση του εντοπισμού του εσωτερικού/εξωτερικού εχθρού του έθνους και της φυλής στη μισητή φιγούρα του εβραίου τοκογλύφου και του εβραίου μπολσεβίκου που μηχανορραφεί και κινεί τα νήματα. Η δε αριστερή τάση στη βάση μιας παντελώς λανθασμένης αντίληψης για τον καπιταλισμό σύμφωνα με την οποία

κατά την περίοδο του «μονοπωλιακού καπιταλισμού» ο ανταγωνισμός χάνει πλήρως τον τυφλό, αντικειμενικό του χαρακτήρα και αντικαθίσταται από τη συνειδητή δράση των μεγάλων καπιταλιστών/μονοπωλίων, που **ελέγχουν** την αγορά, γεγονός που τελικά οδηγεί σε στασιμότητα και παρακμή –εφόσον εκλείπει η ανταγωνιστική ώθηση για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Από ένα σημείο και μετά, σύμφωνα με αυτή την ιδεολογία, το μονοπώλιο γίνεται κρατικό μονοπώλιο και το κράτος άμεση εξουσία των μονοπωλιακών καπιταλιστών. Έτσι, τα μονοπώλια και τα κράτη τους ξεπερνούν την καπιταλιστική πραγματοποίηση αφού ενεργούν συνειδητά και συνωμοτικά στη σύγκρουση ή και τη συνεργασία για το μοίρασμα της λείας. Καθώς η λεία είναι περιορισμένη, στη βάση της καπιταλιστικής μονοπωλιακής παρακμής, οδηγούνται συχνότερα στον πόλεμο παρά στη συνεργασία. Αυτή η μονομερής –και γι' αυτό ψευδής– αντίληψη, όπου την ιστορία την γράφουν οι μεγάλες δυνάμεις και όπου έχει χαθεί πλήρως ο αντικειμενικός/νομοτελειακός χαρακτήρας του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, ο οποίος λειτουργεί «πάνω από τα κεφάλια των παραγωγών», περνιέται μέσα στον λεγόμενο χώρο της αυτονομίας στην Ελλάδα για μεγάλη σοφία, καταλήγοντας μάλιστα σε γελοίες αμετροέπειες του τύπου: «δεν είναι γρίπη, είναι εμπορικός πόλεμος» και οι «αυτόνομοι εξηγούν τα πάντα».

Σε ένα ευρύτερο και βαθύτερο πλαίσιο, η αριστερά της άρνησης της πανδημίας μοιράζεται με την ακροδεξιά τη συνολική **απόρριψη της νεωτερικότητας, του Διαφωτισμού και του ορθολογισμού**. Ως γνωστόν, ο πιο επιφανής εκπρόσωπος αυτής της τάσης είναι ο Τζιόρτζιο Αγκάμπεν. Ο Αγκάμπεν ασχολείται εδώ και είκοσι χρόνια με τη ριζοσπαστικοποίηση της θεωρίας της

Χάνα Άρεντ για τον ολοκληρωτισμό, προκειμένου να συμπεριλάβει σε αυτήν ολοκληρη τη νεωτερικότητα. Η ίδια η Άρεντ έβλεπε ως συστατικά στοιχεία του ολοκληρωτικού κράτους μια αγελαία μάζα, μια επιβεβλημένη συνολική ιδεολογία που υπάγει τα πάντα στην ψυχρή λογική της, και μια κοινωνία που μοιάζει με μηχανή και εξαφανίζει κάθε ατομικότητα στο όνομα μιας ανώτερης ορθολογικότητας. Σε μια πλήρη αντιστροφή, ο αντιορθολογικός και ανορθολογικός φασισμός παρουσιάζεται από την Άρεντ ως προϊόν του ορθολογισμού, ενώ ο Αγκάμπεν προχωράει ακόμα παραπέρα ταυτίζοντας πλήρως τον φασισμό με τη νεωτερικότητα στο σύνολό της. Σε αυτό απηχεί τις θέσεις του Χάιντεγκερ, όταν μετά τον πόλεμο επιχείρησε να ξεπλυθεί από το ναζιστικό παρελθόν του, εκφράζοντας τη θέση ότι ο ναζισμός δεν είναι τίποτα παραπάνω από μία ακόμα έκφραση της νεωτερικότητας. Σύμφωνα με τον ίδιο, υφίσταται «μια καθολική θέληση για δύναμη μέσα στην ιστορία, που τώρα γίνεται αντιληπτό ότι περικλείει τον πλανήτη», και ότι «τα πάντα είναι ενταγμένα σε αυτή την ιστορική πραγματικότητα, ανεξάρτητα από το αν ονομάζονται κομμουνισμός, φασισμός ή παγκόσμια δημοκρατία».¹

Ο ορθολογισμός του Διαφωτισμού και η ιδέα της κοινωνικής προόδου απορρίφθηκαν τόσο από τον Χάιντεγκερ όσο και από μια σειρά από συντηρητικούς θεωρητικούς (Γιούνγκερ, Σπένγκλερ κ.ά.) εξαιτίας της απόρριψης της ικανότητας της ανθρωπότητας για μια τέτοια ορθολογική πρόοδο, μια απόρριψη που ήταν γενικά έκφραση είτε φόβου είτε περιφρόνησης για τις μάζες, οι οποίες θεωρούνταν παράλογες, αταβιστικές και απειλή για την πολιτισμένη κοι-

νωνία. Ο αντι-ανθρωπισμός απέρριπτε τις ιδέες της ισότητας και της ανθρώπινης ενότητας, εξυμνώντας αντίθετα τη διαφορά και την απόκλιση και εξυψώνοντας το ιδιαίτερο και το «αυθεντικό» έναντι του καθολικού. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η επαναστατική και χειραφετητική πλευρά του Διαφωτισμού, του ορθολογισμού και της νεωτερικότητας, όπως αυτές εκφράστηκαν από τα ρεύματα του κομμουνισμού και του αναρχισμού, ακόμα-ακόμα και από του δημοκρατισμού της Γαλλικής Επανάστασης, εξαλείφονται. Η αναγκαία κριτική που πρέπει να κάνουμε στην καπιταλιστική πλευρά της νεωτερικότητας και τον εργαλειακό ορθολογισμό που τη χαρακτηρίζει δεν έχει καμία σχέση με την εξύμνηση του ανορθολογισμού και την «επιστροφή στις ρίζες».

Για να επιστρέψουμε στον Αγκάμπεν, η πορεία της σκέψης του τον οδηγεί τελικά στο σημείο να συγκρίνει το πιστοποιητικό εμβολιασμού με το κίτρινο αστέρι που φορούσαν οι Εβραίοι κατά τη διάρκεια του ναζισμού. Και αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που ο φιλοσοφικός αστέρας του αντιεξουσιαστικού χώρου καταφεύγει σε μια εντελώς δυσανάλογη και ανάρμοστη ιστορική σύγκριση, καθώς πριν από δύο χρόνια είχε ήδη υποστηρίξει ότι οι καθηγητές που συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση εν μέσω πανδημίας είναι του ίδιου φυράματος με εκείνους που συντάχτηκαν με τον φασισμό. Έτσι, ο ναζισμός διαχέεται σε μια μακρά νύχτα στην οποία όλοι είναι φαιοί. Για τον Αγκάμπεν, βέβαια, είναι όλοι φασίστες, εκτός από εκείνους που είναι πραγματικά φασίστες.

Αυτού του είδους η απόρριψη της νεωτερικότητας, του ανθρωπισμού, του ορθολογισμού και του Διαφωτισμού δεν περιορίζεται φυσικά στον Αγκάμπεν. Αποτελεί λίγο πολύ κοινό τόπο σε ένα τεράστιο κομμάτι των θεωρητικών αναφορών μερίδας

1. Αναφέρεται στο Thomas Rockmore, *On Heidegger's Nazism and Philosophy*, University of California Press, 1994, σ. 93-94.

της αριστεράς και του α/α χώρου, ξεκινώντας από τον Ντεριντά και τον Φουκώ και φτάνοντας μέχρι την Αόρατη Επιτροπή και τα ρεύματα του μετα-αναρχισμού. Όπως έχει γράψει η μαρξίστρια Έλεν Μείκσινς Γουντ: «Οι δομές και οι αιτίες έχουν αντικατασταθεί από θραύσματα και ενδεχόμενα. Δεν υφίσταται κάτι που μπορεί να ονομάζεται κοινωνικό σύστημα (π.χ. καπιταλιστικό σύστημα) με τη δική του συστημική ενότητα και τους δικούς του “νόμους κίνησης”. Υπάρχουν μόνο πολλά διαφορετικά είδη εξουσίας, καταπίεσης, ταυτότητας και “ντισκούρ”. Όχι μόνο πρέπει να απορρίψουμε τις παλιές “μεγάλες αφηγήσεις”, όπως τις ιδέες του Διαφωτισμού περί προόδου, αλλά και να εγκαταλείψουμε κάθε σκέψη για μια κατανοητή ιστορική διαδικασία και αιτιότητα [...] Δεν υπάρχουν δομημένες διαδικασίες προσιτές στην ανθρώπινη γνώση (πόσο μάλλον στην ανθρώπινη δράση). Υπάρχουν μόνο άναρχες, ασύνδετες και ανεξήγητες διαφορές. Για πρώτη φορά, έχουμε αυτό που φαίνεται να είναι μια αντίφαση εν τοις όροις: μια θεωρία της κοσμοϊστορικής αλλαγής που βασίζεται στην άρνηση της ιστορίας... [Οι μεταμοντέρνοι] είναι αξιοσημείωτα αδιάφοροι για την ιστορία. Αυτή η αδιαφορία αποκαλύπτεται κυρίως από την κώφωσή τους απέναντι στον αντιδραστικό απόηχο που είχαν οι επιθέσεις τους κατά των αξιών του Διαφωτισμού, καθώς και από τον ριζικό ανορθολογισμό τους».² Και όπως συμπληρώνει ο Eagleton: «μια υποτιθέμενα ομογενοποιητική ιστορία [η ιστορία του Διαφωτισμού]... ομογενοποιείται βίαια»,³ καθώς όλη η αντιφατική ιστορία της νεωτερικότητας ταυτίζεται με τον ολοκληρωτισμό, αποκρύπτοντας εντελώς το γεγονός ότι η

νεωτερικότητα είναι ταυτόχρονα η εποχή των επαναστάσεων και της χειραφέτησης.

Η έκταση αυτού του φαινομένου είναι τόσο ευρεία που εκτείνεται μέχρι τη μαρξίστρια φεμινίστρια Σύλβια Φεντερίτσι. Σε σχέση με αυτό θα κάνουμε μια αναφορά στην κριτική που άσκησαν οι μαρξιστές ιστορικοί Yann Kindo και Christophe Darmangeat στο βιβλίο της *Ο Κάλιμπαν και η Μάγισσα*, και η οποία δημοσιεύτηκε στο πέμπτο τεύχος του *Διαλυτικού*. Δεν θα επεκταθούμε στο σύνολο των ζητημάτων που θίγουν οι συγγραφείς. Θα περιοριστούμε απλώς στην κριτική τους για το γεγονός ότι η Φεντερίτσι απορρίπτει συλλήβδην τον ορθολογισμό και την επιστήμη παρουσιάζοντάς τα ως επίθεση στις προκαπιταλιστικές, θρησκευτικές και μαγικές πεποιθήσεις, οι οποίες αντιμετωπίζονται ως *de facto* πιο απελευθερωτικές. Όπως σημειώνουν οι συγγραφείς, αυτή η απόρριψη αποκρύπτει το γεγονός ότι συχνά οι ορθολογιστές φιλόσοφοι και επιστήμονες έρχονταν σε σύγκρουση με τη θρησκευτική εξουσία της εποχής τους, με αποτέλεσμα τον διωγμό πολλών από αυτών, όπως του Γαλιλαίου και του Τζιορντάνο Μπρούνο (με τον τελευταίο να καταλήγει στην πυρά όπως οι μάγισσες). Η παραμικρή επιστημονική πρόοδος παρουσιάζεται από τη Φεντερίτσι ως επίταση του κοινωνικού ελέγχου, ενώ αποκρύπτεται εντελώς η συμβολή επιστημόνων, φιλοσόφων και γιατρών εκείνης της περιόδου στον αγώνα εναντίον του κυνηγιού των μαγισσών.

Όπως σημειώνουμε στο εισαγωγικό σημείωμα του πέμπτου τεύχους του *Διαλυτικού*: «Η ισοπεδωτική ταύτιση κάθε επιστημονικής προόδου με τον κοινωνικό έλεγχο παραπέμπει άμεσα στις απαράδεκτες θέσεις που είναι διαδεδομένες μεταξύ των αρνητών της πανδημίας. [...] Για παράδειγμα, [...] η Σύλβια Φεντερίτσι “ξεσκεπά-

2. Ellen Meiksins Wood και John Foster, *In Defense of History. Marxism and the post-modern agenda*, MR Press, 1997.

3. Αναφέρεται στο ίδιο.

ζει” δήθεν τον Χομπς και τον Καρτέσιο με την αποκάλυψη ότι στην πραγματικότητα εργαζόνταν για το κράτος. Όπως αναφέρει: “Υπόβαθρο της νέας φιλοσοφίας υπήρξε μια τεράστιας εμβέλειας κρατική επιχείρηση να θεωρηθεί έγκλημα ό,τι μέχρι τότε οι φιλόσοφοι κατέτασσαν στην κατηγορία του ‘ανορθολογικού’ [...] Γι’ αυτό και στο αποκορύφωμα της Έποχής του Ορθού Λόγου – της εποχής του σκεπτικισμού και της συστηματικής αμφισβήτησης– έχουμε μια οργισμένη επίθεση ενάντια στο σώμα, επίθεση που υπέθαλπαν σθεναρά πολλοί από τους θιασώτες του νέου δόγματος”. Έτσι μαθαίνουμε από τη Φεντερίτσι ότι ο Χομπς και ο Καρτέσιος –οι ορθολογιστές φιλόσοφοι της νεότερης περιόδου– στην πραγματικότητα εξέφραζαν στα έργα τους το προϋπάρχον πολιτικό πρόγραμμα ενός αστικού κράτους που βρισκόταν ακόμη στα σκαριά [...] ενώ μέχρι τώρα ήταν κοινός τόπος ότι οι εν λόγω φιλόσοφοι *εναντιώνονταν*, στο όνομα του ορθολογισμού, στην κατεστημένη εξουσία της εποχής τους, δηλαδή στο κράτος που ήταν σύμμαχος της Εκκλησίας.

Όσον αφορά τον Φώτη Τερζάκη, που είναι από τους βασικούς εκπροσώπους της αριστερής τάσης της άρνησης της πανδημίας στην Ελλάδα, αρκεί κανείς να διαβάσει οποιοδήποτε άρθρο του ή να δει οποιοδήποτε βίντεό του για να διαπιστώσει ότι όχι μόνο αμφισβητεί κάθε κριτήριο αλήθειας ως προς την ιατρική και όχι μόνο, υιοθετώντας πλήρως τις μεταμοντέρνες θέσεις, αλλά φτάνει στο σημείο να επιχειρηματολογήσει υπέρ της «κοσμικής ενέργειας», παραπέμποντας ευθέως σε έναν πραγματικά γελοίο βιταλισμό.

Πέραν όμως της Φεντερίτσι και του Τερζάκη, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε και στον ανορθολογισμό που διακρίνει μια μερίδα του εξεγερσιακού ρεύματος του σοσιαλισμού και του αναρχισμού. Δεν πρέπει

να ξεχνάμε ότι ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους αυτής της τάσης, ο επαναστάτης συνδικαλιστής Σορέλ, μεταπήδησε πολύ γρήγορα από την εξύμνηση της προλεταριακής γενικής απεργίας στην εξύμνηση του Μουσολίνι. Σύμφωνα με τον Σορέλ, για να πραγματοποιηθεί η «καθαρή» προλεταριακή επανάσταση πρέπει να κινητοποιηθεί ο **μύθος** της γενικής απεργίας και της προλεταριακής βίας. Όπως γράφει ο Λούκατς στο εξαιρετικά σημαντικό έργο του *Η Καταστροφή του Λόγου*, πρόκειται για ένα «γνήσιο διανοητικό ανορθολογικό σάλτο μορτάλε [...] ένα ανορθολογικό άλμα στο απόλυτα άγνωστο, στο απόλυτο τίποτα [...] μια αφηρημένη άρνηση της αστικής ζωής χωρίς καμία πραγματική ουσία σε αυτήν... αυτός ο ανορθολογισμός πέτυχε να εντείνει συναισθηματικά τη δυσaréσκεια για την καπιταλιστική κοινωνία, απομακρύνοντάς την από κάθε πραγματική πρόκληση προς αυτή την κοινωνία».⁴ Ο Λούκατς είναι μάλλον επιεικής σε αυτό το σημείο καθώς αναγνωρίζει τις καλές προθέσεις του Σορέλ: «Ο Σορέλ μισούσε και περιφρονούσε την αστική κουλτούρα, αλλά δεν ήταν σε θέση να απαλλαγεί σε κανένα συγκεκριμένο σημείο από την επιρροή της, η οποία καθόριζε το σύνολο της σκέψης του».

Έτσι, η φετιχοποίηση της βίας τον οδήγησε να εξυμνήσει τους φασίστες διότι, όπως έλεγε, αυτοί ήταν τουλάχιστον κινητοποιημένοι για βία σε αντίθεση με τους σοσιαλιστές. Η μαχητικότητα χάριν της μαχητικότητας, η βία ως μια άμεση και ανορθολογική οδός χωρίς προσδιορισμένο

4. G. Lukacs, *The Destruction of Reason*, Verso, 2021. Η νέα αγγλική έκδοση συνοδεύτηκε από μια ευρεία επανεκτίμηση και αναγνώριση του πλούτου της κριτικής αυτού του βιβλίου στις διάφορες ανορθολογικές ιδεολογίες του τελευταίου αιώνα – παρά τις όποιες σταλινικές παραφωνίες.

σκοπό, συνδυάζεται συχνά στον εξεγερσιακό αναρχισμό με το πάθος για σύγκρουση προκειμένου να διαρρηχθεί η κανονικότητα, ανεξάρτητα από το ποιοι συμμετέχουν στην εξέγερση και ποιο είναι το περιεχόμενο αυτού που κάνουν. Πρόκειται για μια λατρεία της μαχητικότητας για τη μαχητικότητα και της ρήξης για τη ρήξη σύμφωνα με την οποία το **μόνο** πρόβλημα, το **μοναδικό** πράγμα που εμποδίζει την επανάσταση είναι η ατολμία και η απροθυμία για δράση, που καθιστά ακόμα και το πιο αντιδραστικό κάθαρμα που κινητοποιείται συμπαθές. Αυτό άλλωστε ήταν το επιχείρημα για τη συμμετοχή και τη στήριξη των αντιεμβολιαστικών κινητοποιήσεων των υγειονομικών και όχι μόνο.

Σε τι είδους αντιδραστικές και πρωτοφασιστικές ατραπούς μπορεί να οδηγήσουν αυτές οι θέσεις φαίνεται από ένα απόσπασμα από το βιβλίο *Εισαγωγή στον Εμφύλιο Πόλεμο* της ομάδας Τιργκν, η οποία ήταν επηρεασμένη από τον Αγκάμπεν, τον Χάιντεγκερ και τον Σμιτ.⁵ Έγγραφε λοιπόν η Τιργκν 20 χρόνια πριν: «Είμαστε ο ακαθόριστος εχθρός, ενάντια στον οποίο συντονίζεται το σύνολο των αυτοκρατορι-

5. Όπως πιθανολογείται, το διάσημο πρώην μέλος της Τιργκν Ζυλιέν Κουπά είναι ο ανώνυμος συγγραφέας του πρόσφατα εκδοθέντος βιβλίου *Μανιφέστο Συνωμοσίας*. Στο βιβλίο αυτό υπερασπίζεται ανοιχτά τη συνωμοσιολογία και την άρνηση της πανδημίας και επιτίθεται στην ίδια την έννοια της κοινωνίας και στο κοινωνικό ζήτημα, το οποίο υποτίθεται αποτελεί «έναν ελιγμό» υπέρ της κοσμοκρατορίας (σ. 348 στην ελληνική έκδοση). Όπως συνεχίζει, «[το κοινωνικό ζήτημα] αποκρύπτει την **εκρίζωση των όντων** από τον κόσμο τους, προκειμένου να νομιμοποιήσει τον **βιασμό των οικείων χώρων τους**» [δική μας η έμφαση], παραπέμποντας ευθέως στην έννοια της «**εκρίζωσης όλων των όντων από το είναι τους**», από τα αντισημιτικά *Μαύρα Τετράδια* του Χάιντεγκερ, η οποία σύμφωνα με τον ναζιστή φιλόσοφο είναι το «κοσμοϊστορικό έργο του ιουδαϊσμού».

κών μηχανισμών και νορμών. Αντιθέτως, οι μνησικάκοι, οι διανοούμενοι, τα ανοσοκατεσταλμένα άτομα, οι ανθρωπιστές, οι μεταμοσχευμένοι ασθενείς, οι νευρωτικοί προσφέρουν το πρότυπο του υπηκόου της Αυτοκρατορίας. Είναι βέβαιο ότι η Αυτοκρατορία δεν έχει να φοβηθεί τίποτα απ' αυτούς. Εξαιτίας της κατάστασής τους, είναι καθηλωμένοι σε ένα πλαίσιο τεχνητών υπαρξιακών συνθηκών που μόνο η Αυτοκρατορία μπορεί να τους το διασφαλίζει κάθε βίαιη αλλαγή αυτών των συνθηκών θα τους σκότωνε. Οι άνθρωποι αυτοί είναι συνεργάτες εκ γενετής. Τα σώματά τους δεν τα διαπερνά μόνο η εξουσία, αλλά και η αστυνομία. Η ακρωτηριασμένη ζωή δεν εμφανίζεται απλώς ως μια συνέπεια της προόδου που σημειώνει η Αυτοκρατορία, αποτελεί βασική προϋπόθεση της τελευταίας. Η εξίσωση υπήκοος = μπάτσος εκτείνεται μέχρι την έσχατη ρωγμή των σωμάτων [...] Με τους υπηκόους της Αυτοκρατορίας δεν έχουμε να πούμε τίποτε: για να συνέβαινε κάτι τέτοιο θα έπρεπε να μοιραζόμαστε κάτι κοινό. Όσο γι' αυτούς, η επιλογή είναι ξεκάθαρη: ή δραπετεύουν, συμμετέχουν στο γίνεσθαι και προσχωρούν στις τάξεις μας, ή θα υποστούν τη μεταχείριση που υπαγορεύουν οι περιβόητες αρχές της εχθρότητας: εξευτελισμό και ταπείνωση».⁶ Θεωρούμε ότι οι παραπάνω γραμμές δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι η χρήση του Σμιτ και του Χάιντεγκερ ως θεωρητικών αναφορών οδηγούν τελικά σε θέσεις που δεν βρίσκονται καθόλου μακριά από τις θέσεις των φασιστών.

Αυτού του είδους οι αντιλήψεις για τον αγώνα αναδεικνύουν επίσης κάτι που εύστοχα είχε σημειώσει ο Λούκατς: «ένα από τα σημαντικότερα έργα του ανορθολογισμού είναι να παρέχει στους ανθρώπους

6. Τιργκν, *Εισαγωγή στον Εμφύλιο Πόλεμο*, Ελεύθερος Τύπος, 2011.

[...] την επίφαση της απόλυτης ελευθερίας, την ψευδαίσθηση της προσωπικής αυτονομίας, της ηθικής και πνευματικής ανωτερότητας».⁷ Με άλλα λόγια, ο ανορθολογισμός ως θεωρητική βάση αντιστοιχεί απολύτως στην υποβάθμιση της έννοιας του συλλογικού αγώνα και στην άνοδο του ατομικισμού τόσο στην κοινωνία όσο και στο ανταγωνιστικό κίνημα τα τελευταία χρόνια. Όπως γράφαμε στο κείμενο *Η πραγματικότητα της άρνησης και η άρνηση της πραγματικότητας* πριν από έναν χρόνο, ο ερχομός της πανδημίας δεν κατάφερε απλώς να φέρει στην επιφάνεια την απόσυρση προς μικρότερα σχήματα και τη σχετική ιδιώτευση των προηγούμενων ετών αλλά κατέστησε αυτά τα φαινόμενα σχεδόν κυρίαρχα σε ένα συγκεκριμένο κομμάτι του ανταγωνιστικού χώρου. Η διάθεση και επιθυμία για συλλογική δράση και παρουσία στα κοινωνικά τεκταινόμενα έδωσε σιγά-σιγά τη θέση της είτε στην εμπέδωση και υπεράσπιση της αυτονομίας και αυτοδιάθεσης του διαχωρισμένου ατόμου είτε στον διαχωρισμένο ακτιβισμό και λογική της πολιτικής σχέτας («εμείς είμαστε οι σωστοί επαναστάτες» και όλοι οι υπόλοιποι είναι οι υποταγμένοι).

Ένα άλλο κοινό στοιχείο της αριστερής και της δεξιάς πτέρυγας της άρνησης της πανδημίας είναι η αποκλειστικά αντιδυτική αντι-ιμπεριαλιστική ιδεολογία που υπερασπίζεται το έθνος-κράτος απέναντι στις επιβουλές της «Νέας Τάξης» και του «παγκοσμιοποιημένου υπερεθνικού κεφαλαίου». Χαρακτηριστική είναι η αποστροφή του Φ. Τερζάκη σε μια ανοιχτή επιστολή που είχε στείλει⁸ όπου γράφει ότι: «το κράτος [...] είναι ένα εργαλείο εκπροσώπησης [...] των αναγκών μιας **υποτελούς πολιτισμικής κοινότητας** και, ως τέτοιο, [είναι] πιθανό προστατευτικό ανάχωμα απέναντι

7. G. Lukacs, στο ίδιο.

8. Βλ. *Σκαντζόχοιρος* τ. 2.

στην αδιαμεσολάβητη κυριαρχία του υπερεθνικού κεφαλαίου». Αντίστοιχες θέσεις εκφράζονται από την αντιεμβολιαστική και φιλωρωσική λαφαζανική ιστοσελίδα «Ίσκρα» και από πολλούς άλλους. Σήμερα δεν είναι πολύ γνωστό το γεγονός ότι αυτού του τύπου η αντι-ιμπεριαλιστική ιδεολογία έχει ιστορικά αποτελέσει και συνεχίζει να αποτελεί κομμάτι της ατζέντας της άκρας δεξιάς. Η ιδέα της πάλης μεταξύ «φιλολαϊκών» και «πλουτοκρατικών» εθνών εμφανίστηκε στα πρωτοφασιστικά περιβάλλοντα στη Γερμανία και την Ιταλία μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και έγινε χαρακτηριστικό γνώρισμα της ρητορικής του Μουσολίνι και του Στράσσερ, μεταξύ άλλων. Στον λεγόμενο «αγώνα τους ενάντια στην παρακμιακή Δύση» επικαλούνταν εκπροσώπους του βιταλιστικού και αντιορθολογιστικού θεωρητικού ρεύματος της «συντηρητικής επανάστασης» που εναντιώνονταν στον «πολιτισμικό ιμπεριαλισμό» (ο οποίος γι' αυτούς είναι συνώνυμο της νεωτερικότητας και του Διαφωτισμού).

Καταπιεστική Ανοχή

Αφού επιχειρήσαμε να εντοπίσουμε το κοινό θεωρητικό υπόβαθρο των αριστερών και των δεξιών τάσεων της άρνησης της πανδημίας, θεωρούμε αναγκαίο να τοποθετηθούμε πάνω στο γιατί αυτού του είδους οι ιδέες και θέσεις δεν μπορούν και δεν πρέπει να γίνονται ανεκτές εντός του ανταγωνιστικού κινήματος ενάντια στο κεφάλαιο και το κράτος. Οι κατηγορίες περί λογοκρισίας, που εκτοξεύονται από τους συνοδοιπόρους των ακροδεξιών εντός των αντιδραστικών κινήματων της άρνησης, δεν αποτελούν τίποτε άλλο παρά αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας περί αφηρημένης ή καθαρής ανοχής απέναντι στην «άλλη άποψη».⁹

9. Στο κείμενο «Η άρνηση της πραγματικότητας»

Ωστόσο, αυτού του είδους η γενικευμένη, άνευ ορίων ανοχή λειτουργεί εν τέλει εναντίον της αλήθειας και της χειραφέτησης. Πρόκειται για αυτό που ο Μαρκούζε ονόμασε *καταπιεστική ανοχή*. Όπως γράφει:

«Η διάκριση μεταξύ αληθινής και ψευδούς ανοχής, μεταξύ προόδου και οπισθοδρόμησης μπορεί να γίνει ορθολογικά και πάνω σε εμπειρική βάση. Οι πραγματικές δυνατότητες της ανθρώπινης ελευθερίας εξαρτώνται από το επιτευχθέν στάδιο του πολιτισμού. Καθορίζονται από τους υλικούς και διανοητικούς πόρους που είναι διαθέσιμοι στο εκάστοτε στάδιο, και είναι μετρήσιμες και υπολογίσιμες σε μεγάλο βαθμό. Το ίδιο μετρήσιμοι και υπολογίσιμοι είναι και, στο στάδιο της προηγμένης βιομηχανικής κοινωνίας, οι πιο ορθολογικοί τρόποι χρήσης αυτών των πόρων και της διανομής του κοινωνικού προϊόντος με προτεραιότητα την ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών [...] Κατά συνέπεια είναι επίσης δυνατόν να προσδιοριστούν πολιτικές, απόψεις, κινήματα που προωθούν αυτή την προοπτική και εκείνα που κάνουν το αντί-

τας...» γράφαμε τα εξής όσον αφορά τον υποτιθέμενο επίσημο αποκλεισμό των αρνητών της πανδημίας από τα ΜΜΕ: «Σίγουρα υπάρχουν ΜΜΕ των οποίων στόχος είναι απλώς και μόνο η διάδοση της κυβερνητικής προπαγάνδας (χωρίς βέβαια να είναι όλα τα ΜΜΕ αλλεργικά στο να δίνουν φωνή σε ένα σωρό αρνητές), αλλά η κατηγορία του αποκλεισμού από τα επίσημα ΜΜΕ είναι, για να λέμε την αλήθεια, μια πολύ περίεργη προσέγγιση για κόσμο που ανήκει στο ανταγωνιστικό κίνημα. Ο Τύπος και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας [...] δεν είναι όργανα δημόσιας πληροφόρησης, αλλά ούτε και μηχανισμοί στεγνής προπαγάνδας. [...] [Ο] ρόλος τους ως θεσμών είναι η παραγωγή *συναίνεσης*. Αυτό, στις σύγχρονες συνθήκες της εμπεδωμένης θεαματικής δημοκρατίας, που βαυκαλίζεται με ιδεολογήματα όπως η “δημόσια συζήτηση” και η ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών, περιλαμβάνει και την προβολή “αντίθετων” προς τις κυρίαρχες απόψεις».

θετο. Η καταπολέμηση των αντιδραστικών τάσεων αποτελεί προϋπόθεση για την ενίσχυση των προοδευτικών τάσεων.

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες η ανοχή μπορεί να ξαναγίνει μια απελευθερωτική και εξανθρωπιστική δύναμη πρέπει πρώτα να δημιουργηθούν. Όταν η ανοχή εξυπηρετεί κυρίως την προστασία και τη διατήρηση μιας καταπιεστικής κοινωνίας, όταν χρησιμεύει στην εξουδετέρωση της αντίστασης και κάνει τους ανθρώπους αδιάφορους απέναντι σε άλλες καλύτερες μορφές ζωής, τότε η ανοχή έχει διαστρεβλωθεί. Και όταν αυτή η διαστρέβλωση ξεκινάει από το μυαλό του ατόμου, από τη συνείδησή του, από τις ανάγκες του, όταν ετερόνομα συμφέροντα το κατακυριεύουν προτού μπορέσει να διαπιστώσει την υποταγή του, τότε οι προσπάθειες ενάντια στην απανθρωποποίησή του πρέπει να ξεκινήσουν από τον τόπο εισόδου, εκεί όπου η ψευδής συνείδηση παίρνει μορφή (ή καλύτερα: εκεί που διαμορφώνεται συστηματικά) – πρέπει να ξεκινήσουν με το σταμάτημα των λέξεων και των εικόνων που τρέφουν αυτή τη συνείδηση».¹⁰

Υπ’ αυτήν ακριβώς την έννοια δεν πρέπει να δείχνουμε καμία απολύτως ανοχή απέναντι σε λέξεις και πράξεις που διαιωνίζουν την υφιστάμενη κατάσταση πραγμάτων, που εμποδίζουν την απελευθέρωση των ανθρώπων από την αρρώστια και την ανάγκη και, συνεπώς, την ανάπτυξη των δυνατοτήτων τους για ενεργή και δημιουργική ζωή. Δεν πρέπει να δείξουμε καμία ανοχή απέναντι σε όσους στηρίζουν, υλικά και ηθικά, φαιοκόκκινα μέτωπα δίνοντας πολιτική κάλυψη και πολιτικό χώρο σε ακροδεξιούς και συνεργάτες ακροδεξιών, ενώ ταυτόχρονα επιχειρούν να θολώσουν

10. X. Μαρκούζε, «Καταπιεστική Ανοχή», *Δευκαλίων* τ. 1, αρ. 4, 1970, (τροποποιημένη μετάφραση).

τα νερά με ψευδέστατους ισχυρισμούς ότι «δεν μπορεί να βρεθεί ένα κείμενο, μια άποψη, μια πρακτική δραστηριότητα από τα καταγεγραμμένα, γνωστά και προβεβλημένα κείμενα, απόψεις, πρακτικές δραστηριότητες [της Contra Dystopia και του Φώτη Τερζάκη] που να συνάδουν με το αφήγημα της προπαγάνδισης ακροδεξιάς, αντισημιτικής και συνωμοσιολογικής σκέψης».¹¹ Δεν πρέπει να δείξουμε καμία απολύτως ανοχή απέναντι στο αντιδραστικό κίνημα της άρνησης της πανδημίας και απέναντι σε όποιο άλλο αντιδραστικό κίνημα γονιμοποιηθεί από αυτό.

30 Σεπτεμβρίου 2022

11. Το απόσπασμα προέρχεται από το ασφαλιστικής έμπνευσης και λογικής κείμενο της *Ομάδας ενάντια στη Βιοεξουσία και την Κλεισούρα*, «Σχετικά με κάποια αναμασήματα ακαδημαϊκών (και όχι μόνο) “κριτικών” πάνω στα κινήματα ενάντια στον υποχρεωτικό εμβολιασμό, μέρος 2ο». Μια πολύ πρόχειρη έρευνα αρκεί για να βρει κανείς την ανοιχτή υποστήριξη συνωμοσιολογικών θεωριών περί Great Reset (<https://contradystopia.blogspot.com/2022/07/great-reset.html>), τη συμμετοχή του Φ.Τ. στη «Διεπιστημονική Ένωση Υπεράσπισης της Δημοκρατίας και της Βιοηθικής», της οποίας τα περισσότερα μέλη είναι ανοιχτά ακροδεξιοί, τη συνυπογραφή κειμένων της «Διεπιστημονικής Ένωσης» από την Contra Dystopia (https://contradystopia.blogspot.com/2022/06/blog-post_6.html), την πολιτική στήριξη από την Contra Dystopia και τη «Διεπιστημονική Ένωση» της εκδήλωσης με ομιλητές τους γερμανούς ακροδεξιούς Bhakdi και Füllmich, την οποία οργάνωσαν οι «Υγειονομικοί κατά της Υποχρεωτικότητας» και στην οποία συμμετείχε και το κόμμα του Κασιδιάρη (https://contradystopia.blogspot.com/2022/09/blog-post_5.html), την χωρίς περιστροφές δήλωση του Φ.Τ. ότι «δεν υπάρχει υγειονομική απειλή» και ότι «ο Covid είναι γρίπη» (<https://www.youtube.com/watch?v=25VγFVY2bNg>), τη συστηματική αναπαραγωγή ακροδεξιών πηγών και κειμένων από την ιστοσελίδα της «Διεπιστημονικής Ένωσης» και ο κατάλογος δεν έχει τελειωμό.